

35 jaar onderzoek naar welzijn, zorg en verslaving

PLATFORM31

kennis en netwerk voor stad en regio

Voorwoord

Onderzoeksinstituut IVO zet zijn activiteiten vanaf 2025 voort onder de naam Platform31, kennis- en netwerkorganisatie voor stad en regio. Met deze integratie versterken we de jarenlange samenwerking tussen beide organisaties. We markeren deze mijlpaal met een symposium en met dit magazine, waarin we stilstaan bij het 35-jarig jubileum van het IVO én vooruitblikken.

Platform31 richt zich op een integrale aanpak van vraagstukken die samenhangen met brede welvaart: opgaven op het vlak van wonen en ruimte, sociale inclusie en leefbaarheid, duurzame ontwikkeling, economie en bestaanszekerheid. Met de integratie van het IVO versterkt Platform31 zijn kennisbasis op maatschappelijke thema's als gezondheid, welzijn en inclusieve zorg. Platform31 en het IVO kunnen samen nog beter inspelen op de behoefte van beleidsmakers, professionals en burgers aan uitvoerbaar,

domeinoverstijgend beleid, passende en onderbouwde aanpakken en oplossingen voor grote maatschappelijke opgaven.

De inbreng van het IVO is gebaseerd op 35 jaar kennis en ervaring in onderzoek naar de situatie en behoeften van (in beleidstermen) 'aandachtsgroepen'; denk hierbij aan mensen die kampen met een verslaving, verward gedrag of eenzaamheid, die dak- en thuisloos zijn, die uitstromen uit een (zorg)instelling, statushouders en mensen met een cognitieve beperking.

Kenmerkend voor de werkwijze van IVO-onderzoekers is dat zij het perspectief, de kennis en behoefte van deze mensen zelf vooropstellen. Met een open blik en creatieve aanpak gaan zij in gesprek met deze doelgroepen die vaak als 'moeilijk bereikbaar' worden gezien. Ze werken samen met ervaringsdeskundigen bij de opzet en uitvoering van een onderzoek en combineren hun kennis,

ideeën en bezwaren, behoeften en wensen met praktijkkennis en wetenschappelijke kennis.

Dit magazine geeft een inkijkje in het rijke verleden van het IVO en de waarde van zijn samenwerking met Platform31, gericht op een toekomstbestendige, veerkrachtige samenleving.

Victor Everhardt

Directeur-bestuurder

Voorbeelden van recente projecten waar kennis, methoden en netwerk van Onderzoeksinstituut IVO en Platform31 samenkomen:

- (Wijkgerichte) aanpak van gezondheidsachterstanden en kwetsbare groepen
- Onderzoek naar de gezondheidseffecten van klimaatadaptatie op het platteland (Mantra)
- Onderzoek naar herstel van verslaving in het sociaal domein (inspiratieboek)
- Onderzoek naar geestelijke gezondheid, leefsituatie en oorzaken van dakloosheid bij arbeidsmigranten (groot onderzoek voor VWS, SZW, JenV, G4, Venlo en Tilburg)
- Onderzoek naar huisvesting van aandachtsgroepen
- Kennisdossiers over zorg en veiligheid en gezonde, veilige en sociale buurten
- Wijk aanpak stoppen met roken, i.s.m. Pharos
- Handreiking wijk aanpak stoppen met roken
- Nieuwe, beproefde methodieken: actieonderzoek, *design thinking*

4

8

11

Inhoud

Determinanten van gezondheid: onderzoek naar de rol van de alcohol- en tabaksindustrie 4

Bijdragen promovendi 7, 10, 14, 18, 22, 26

“Jij begrijpt mij” – een onverwachte ontmoeting 8

Arbeidsmigratie: pak wantoestanden én vervuilende sectoren aan 11

De kracht van vrije ruimte 15

Onderzoeken met verbeeldingskracht 19

‘What’s the problem represented to be’: een bril voor drugsbeleid, verslaving en meer 23

De zoektocht naar een bewonersadviesgroep 27

15

19

23

27

Determinanten van gezondheid:

de rol van de alcohol- en tabaksindustrie

Opinie | Elsbet Lodenstein en Nikita Stobbe-Poole

“Waarom zouden we investeren in de preventie van vaperen op onze school als de industrie onze kinderen buiten de schoolmuren lokt met mooie gadgets en smaakjes?”

(Leerlingbegeleider VO Amsterdam)

Deze vraag stelde een schoolmedewerker ons tijdens een interview voor een onderzoek naar de preventie van middelengebruik op het voortgezet onderwijs in Amsterdam. Hij betwijfelde of een school een rol van betekenis kan spelen in het beschermen van kinderen tegen de buitenwereld: meedogenloze bedrijven,

winkeliers, dealers en influencers die vapes, snus of andere middelen aantrekkelijk en beschikbaar maken en jongeren een verslaving in drijven.

Een vraag die moeilijk te beantwoorden is, maar een vraag waar we wel steeds meer naar moeten en willen kijken. Welke

omgevingsfactoren dragen bij aan ongezond gedrag, leefstijl en gezondheidsverschillen en, vooral, waar ligt de macht om deze factoren te beïnvloeden?

Determinanten van gezondheid en welzijn

Onderzoek speelt al jarenlang een belangrijke rol in het blootleggen van bredere determinanten van gezondheid en welzijn. Bij Onderzoeksinstituut IVO kijken we naar individuele en omgevingsfactoren die van invloed zijn op het welzijn, de leefstijl en de gezondheid van mensen in een kwetsbare positie. Zo

onderzochten we de invloed van sekse en gender op de mate van tabaksverslaving, intenties om te stoppen met roken en het gebruik van stoppen met roken ondersteuning. Ook analyseerden we de link tussen werk, huisvesting en verslaving, de rol van onderwijs in de preventie van middelengebruik en, samen met Platform31, de invloed van de leefomgeving op gezondheid en gezondheidsverschillen in kwetsbare wijken.

Een bredere, geestverruimende blik, wat behulpzaam! Zo inspireerden we beleidsmakers en professionals om domein-

overstijgend te denken en te werken. En om de problemen van mensen in kwetsbare posities te begrijpen als het resultaat van een combinatie van individuele- of omgevingsfactoren die niet aan te pakken zijn met individuele interventies of binnen één beleidsdomein. Maar toch... complex is het ook, want alles is overal op van invloed. Gelukkig houden we als onderzoekers van complexiteit en proberen we onze blinde vlekken te ontmaskeren. Daarom verversen we steeds ons repertoire waarbij de gezondheid en het welzijn van (vooral) mensen in een kwetsbare positie onze gezamenlijke drijfveer is.

Commerciële determinanten van gezondheid

We stellen ons steeds vaker de vraag hoe het kan dat beleidsdoelstellingen om problematisch alcoholgebruik en tabaksverslaving substantieel te verminderen telkens niet worden gehaald of waarom het gebruik van vapes zo snel toeneemt. We hebben toch een Nationaal Preventieakkoord? Er bestaan toch welgevulde databanken met effectieve interventies en duizenden professionals die dagelijks verslaving proberen te voorkomen of mensen van hun verslaving af proberen te helpen? Kijken we dan de verkeerde kant op?

We moeten, zo leerden we de laatste tijd, meer naar de *commerciële determinanten van gezondheid* en de belangen achter gezondheidsbeleid -en interventies kijken. Zo bestuderen we, samen met de Universiteit van Maastricht, de invloed van de afname (sinds 1 juli 2024) van het aantal tabaksverkooppunten op tabaksgebruik, met oog voor mogelijk verschillen in aandachtswijken. Samen met de Investigative Desk brachten we in kaart hoe de tabaksindustrie via correspondentie rond het preventieakkoord pleit voor uitstel of afzwakking van beleidsmaatregelen, zoals het verhogen van tabaksaccijnzen. Argumenten tegen voorgenomen beleidsmaatregelen vinden ook hun weg in de media, zoals een analyse van Nederlandse kranten liet zien. Een additioneel internationaal onderzoek beschreef vier andere strategieën (directe beleidsbeïnvloeding, coalitievorming met medestanders, informatiebeheer en beleidsondermijning) van de tabaksindustrie om maatregelen voor tabaksontmoediging tegen te werken. Een onderzoek naar het beleidsdebat rond het al of niet toestaan van een toename van het aantal verkooppunten van alcohol, liet een sterke invloed zien van veelgebruikte frames door de alcoholindustrie. Bijvoorbeeld het frame waarbij alcoholgebruik steeds wordt uitgelegd

als een individuele keuze en verslaving als het falen van een kleine groep. Vanuit dit frame wordt de noodzaak tot het beperken van verkooppunten gebagatelliseerd. Dat commerciële belangen het vaak winnen van gezondheidsbelangen bleek ook uit ons onderzoek in onder meer casino's waar aanbieders alcoholgebruik vaak aanmoedigen door gratis en/of actief alcohol aan te bieden.

De onderzoeken bevestigen de goed doordachte strategieën achter de schermen van de tabaks- en alcoholindustrie en de indirecte manier waarop deze de volksgezondheid schaden. Ze maakten ons bewuster van de macht die de industrie uitoefent om effectieve beleidsmaatregelen tegen te werken en inspanningen van, bijvoorbeeld, preventiewerkers, teniet te doen. Volgens de laatste internationale analyses, zoals een serie artikelen in de Lancet (2023) over commerciële determinanten van gezondheid, neemt deze macht alleen maar toe. Inmiddels verworpen tot een

“pathologisch systeem”, waarbij naast de tabaks- en alcoholindustrie andere schadelijke sectoren, zoals bewerkt voedsel, de gokindustrie, de financiële sector en farmaceutische bedrijven een gezamenlijke hoofdrol spelen.

Conclusie

De analyse van (vooral commerciële) omgevingsdeterminanten van gezondheid, zoals de macht van bedrijven in lokale en mondiale beleidsvorming wint terrein. Natuurlijk is dit geen eenvoudige opgave. Als onderzoekers kunnen we, net als de schoolmedewerker aan het begin van het verhaal, het gevoel hebben een onbeduidende rol te spelen in de marge van grote machten. En toch... we kunnen meer dan het ontwikkelen en analyseren van zorgstandaarden, protocollen, cliëntgerichte benaderingen en voorlichtingspakketten.

Een eerste begin is het erkennen van de complexiteit van gezondheidsproblemen en de verwevenheid met commerciële

belangen van hele sectoren en hun aandeelhouders. We moeten bereid zijn om het ver-van-mijn-bed argument te laten varen. Een tweede stap is om andere onderzoeksbenaderingen te proberen, zoals samenwerking met onderzoeksjournalisten die goed in de black-box van beleidsbeïnvloeding weten te navigeren. Ten derde is het belangrijk om door te gaan met het een stem geven, via onderzoek, van professionals en ervaringsdeskundigen en zorgen dat die gehoord worden door stakeholders die meer macht hebben om hier iets aan te doen.

Tenslotte moeten we doorgaan, samen met Platform31, met het in kaart

Elsbet Lodenstein

brengen van individuele, sociale, fysieke, socio-economische, en culturele omgevingsfactoren voor gezondheid en welzijn van kwetsbare groepen en het ontwikkelen van integrale benaderingen. Gezondheid en welzijn worden immers bevorderd door een gezamenlijke inzet op een inclusieve economie, maatschappelijk gedreven ondernemerschap, duurzame ontwikkeling en een gezonde leefomgeving.

Nikita Stobbe-Poole is adviseur Kennis en Onderzoek bij Gezondheidsfondsen voor Rookvrij en promovendus bij de Universiteit Maastricht. Nikita werkte van september 2019 tot maart 2024 bij Onderzoeksinstituut IVO.

“Er is nu overweldigend bewijs dat sommige, met name de grootste multi- en transnationale bedrijven, steeds meer negatieve gevolgen hebben voor de gezondheid van mens en planeet en voor sociale ongelijkheid en gezondheidsverschillen.”

Gilmore et al., 2023

Onze promovendi

Vier IVO-directeur/hoogleraren leverden in de loop van de tijd een prachtig rijtje promovendi af, en mét hen flink wat wetenschappelijke output. Samen met hun promotor en IVO-collega's, produceerden zij wetenschappelijk gefundeerde kennis van hoge kwaliteit met veel aandacht voor onderzoeksdesign en onderzoeksmethodologie. Een artikel in een *international journal* werd gevierd met taart bij de koffie.

Promotieceremonies zijn kleine hoogtepunten in de geschiedenis van het IVO. Iedereen leeft mee. Vooraf wordt een proefpromotie gehouden, waarbij elke onderzoeker voor even 'hooggeleerde opponent' is, en een lastige vraag mag stellen over een hoofdstuk uit het proefschrift. Promovendi houden onderzoekers scherp en methodologisch zuiver.

We zijn trots op onze promovendi, dankbaar voor hun bijdrage aan de wetenschappelijk identiteit van het IVO. We vroegen de promovendi van toen (voor zover we ze konden vinden) zich voor te stellen en hun belangrijkste les uit hun IVO-tijd met ons te delen. In dit magazine wisselen we artikelen en opinies af met hun terugblik op de periode bij het IVO.

Directeur/hoogleraren en periodes:

- Charley Kaplan, 1989-1992
- Henk Garretsen, 1992-2004
- Dike van de Mheen, 2004-2017
- Gera Nagelhout, 2017-2023

Wilke van Ansem

Proefschrift:

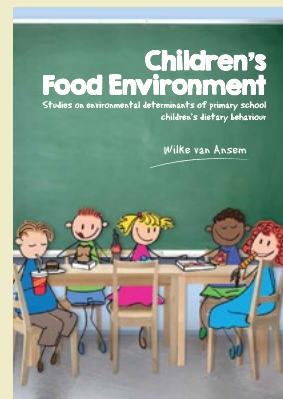
Voedingsomgeving van kinderen: Studies naar omgevingsdeterminanten van het voedingsgedrag van basisschoolkinderen (2015) [↗](#)

Huidig werk:

Senior programma-manager & teamleider bij ZonMw. Aandachtsgebieden: leefstijl, voeding, duurzaamheid, gezondheid

Belangrijkste les:

Ga in gesprek met de onderzoekspopulatie, vanuit je bureau kan je van alles bedenken maar dat hoeft helemaal niet aan te sluiten bij de doelgroep! Denk ook vooraf goed na hoe de resultaten verspreid kunnen worden en wie je daarvoor nodig hebt.

Jeroen Bommelé

Proefschrift:

Hardcore Smokers: Developing and evaluating an online intervention (2017) [↗](#)

Huidig werk:

Senior onderzoeker bij het Trimbos-instituut. Daar doe ik vergelijkbaar werk als tijdens mijn promotieonderzoek bij het IVO. Bij het Trimbos doen we namelijk onderzoek naar hoe onder andere overheden en zorgverleners mensen het beste kunnen helpen bij het stoppen met roken.

Belangrijkste les:

Een belangrijk les voor mij was dat je met onderzoek niet alleen nieuwe kennis verzamelt. Onderzoeken gebruik je ook om een maatschappelijk probleem aan te kaarten. Het IVO doet en deed dat altijd heel mooi door samen met mensen uit de doelgroep.

“Jij begrijpt mij” – een onverwachte ontmoeting

Blog | Gera Nagelhout

Ik loop 's avonds laat over straat in Maastricht, vanaf het station naar mijn hotel. De volgende ochtend moet ik vroeg lesgeven en aangezien ik niet in de buurt woon, heb ik een overnachting geboekt. Een vrouw loopt op me af en vraagt of ik haar wat geld wil geven voor de nachtopvang. Ik heb geen muntgeld bij me, twijfel heel even en geef haar dan een tientje. Ze loopt met me mee richting mijn hotel en knoopt een gesprek aan. Ze wil weten wie ik ben, wat ik in Maastricht kom doen, wat voor werk ik doe en naar welke onderwerpen ik precies onderzoek doe. Ik kan slechts korte antwoorden geven, want ze vertelt ook graag over zichzelf.

Half in het Engels en half in het Nederlands vertelt ze over waar ze vandaan komt en een beetje van wat ze allemaal heeft meegemaakt. Maar vooral wil ze benadrukken dat het niet haar schuld is dat ze op straat leeft. Het is haar overkomen en als het je eenmaal is overkomen, is het heel moeilijk om er weer uit te komen. Ik knik. Af en toe raak ik de draad kwijt van wat ze zegt. Praat ze warrig of ben ik gewoon moe? Voor haar is het gesprek volkomen duidelijk. Ze concludeert met volledige stelligheid “jij begrijpt mij tenminste. Dat komt doordat jij onderzoek doet naar mensen zoals ik.” Ze biedt aan dat ze me wel een keertje

komt helpen met m'n onderzoek. Maar nu moet ze er vandoor. Ze geeft me een hand, wenst me een fijne avond en loopt de andere kant op.

Terwijl ik verder loop naar mijn hotel, denk ik na over de snelle conclusie van deze vrouw. Begrijp ik dat het niet haar schuld is dat ze dakloos is omdat ik onderzoek heb gedaan naar armoede, multiproblematiek en dakloosheid? Of werkt het andersom? Ben ik onderzoek gaan naar deze thema's omdat ik begrijp dat het niet de schuld is van mensen die in deze situaties terecht komen? Ik denk het laatste.

Al van jongs af aan leerde ik van mijn ouders dat iedereen ertoe doet en het verdient om geholpen te worden. Mijn moeder werkte in een sociaal pension voor mensen die van de straat kwamen met psychiatrische problematiek. Ze sprak thuis met liefde over de mensen die daar woonden en maakte een praatje als we één van hen op straat tegenkwamen. Ze nam ons soms mee naar het werk, bijvoorbeeld als er Sinterklaas gevierd werd. Hoewel wij natuurlijk kwamen voor Sinterklaas en de cadeautjes, kregen we er een gratis levensles bij. Mensen die op straat leven of psychiatrische problematiek hebben, zijn gewone mensen die

buitengewone dingen hebben meegemaakt en waar je niet met een boog omheen hoeft te lopen.

Wat dat betreft voelde bij het IVO gaan werken als thuiskomen. Bij veel andere onderzoeksinstellingen tref je vooral onderzoekers die nooit spreken met mensen buiten hun eigen hoogopgeleide bubbel. IVO-onderzoekers draaien er echter hun hand niet voor om om onderzoek te doen naar en met mensen die dakloos zijn, verward gedrag vertonen, sekswerk doen, crimineel gedrag vertonen of een drugsverslaving hebben. "Hoe doen jullie dat? Hoe bereiken jullie deze groepen voor jullie onderzoek?" wordt vaak gevraagd. We schreven hier blogs over en maakten een factsheet over het bereiken en behouden van onderzoeksdeelnemers in een kwetsbare positie.

Maar hoe nuttig die tips ook zijn (bijvoorbeeld: gebruik een combinatie van wervingsmethoden, beloon mensen voor hun tijd en ga actief naar mensen toe), de 'tips en trucs' zijn niet het hele verhaal. Het gaat ook over wie jij als onderzoeker bent, waar je vandaan komt en wat je denkbeelden zijn over mensen die een ander leven hebben dan jij. Daarnaast

speelt de cultuur en taal van je mede-onderzoekers een onbewuste rol. Hebben je collega's het over 'moeilijk bereikbare groepen' en gooien ze de handdoek al in de ring bij de gedachte om deze mensen te betrekken bij hun onderzoek? Of benadrukken ze het belang van het serieus nemen van de ervaringskennis van mensen die veel hebben meegemaakt?

Mijn ontmoeting met de dakloze vrouw in Maastricht 'bewijst' het nog maar eens. Dit is geen moeilijk bereikbaar persoon, maar iemand die een luisterend oor nodig heeft van iemand die haar serieus neemt. Zonder dat ik ernaar vroeg of op uit was, bood ze aan om me te helpen bij m'n onderzoek. Zo makkelijk kan het dus zijn.

Gera Nagelhout is hoogleraar Gezondheid en Welzijn van Mensen met een Lagere Sociaaleconomische Positie, Maastricht University en lector Betrokken Wetenschap, Avans Hogeschool. Gera is als bijzonder hoogleraar verbonden aan Onderzoeksinstituut IVO/Platform31 en bewaakt de wetenschappelijke kwaliteit van de IVO-onderzoeken waar ze bij betrokken is.

Gert-Jan Meerkerk

Proefschrift:

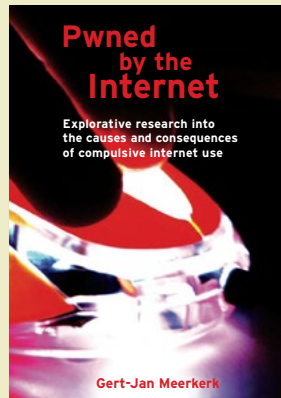
Pwned by the Internet: Explorative research into the causes and consequences of compulsive internet use (2007) [↗](#)

Huidig werk:

De afgelopen 4 jaar werkte ik voor de Universiteit Utrecht als master- en bachelorthesisbegeleider. Na de zomer stop ik met werken voor de UU en ga ik naar de Universiteit Tilburg om daar hetzelfde te doen.

Belangrijkste les:

Bij het IVO heb ik geleerd dat goed onderzoek doen begint met een goede onderzoeksopzet. Als je dat goed doordenkt, kun je de problemen die je vervolgens tegenkomt goed het hoofd bieden. Daarbij heb ik bij het IVO een voorliefde ontwikkeld voor kwantitatief onderzoek en statistische toetsen.

Inge Bongers

Proefschrift:

Problem drinking among the general population: a public health issue? (1998) [↗](#)

Leuk om te weten/vermelden dat dit onderzoek een vervolg is op het promotie onderzoek van Henk Garretsen. Beiden hebben we een grotendeels gelijke survey gehouden onder de Rotterdamse bevolking naar drankgebruik en drank gerelateerde problemen.

Huidig werk:

Hoogleraar 'Duurzame innovatie voor mentale gezondheid' bij Tranzo, TiU en academic lead van de TiU Academische werkplaats Digital Health and Mental Wellbeing. Daarnaast zit ik in de RvT van Salios en RvC van Leystromen.

Belangrijkste les:

Mijn tijd bij het IVO heeft de grondslag gelegd voor mijn interesse in en drive voor maatschappelijk relevant onderzoek doen samen met én in de praktijk. Onderzoek in co-creatie met cliënten, professionals en andere belanghebbenden levert de meeste kans op impactvol onderzoek.

Aafje Dotinga

Proefschrift:

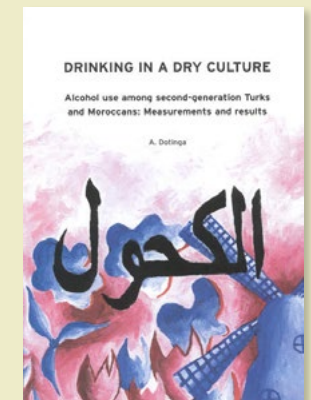
Drinking in a dry culture. Alcohol use among second-generation Turks and Moroccans: Measurements and results (2005) [↗](#)

Huidig werk:

Regressietherapeut en Systemisch coach bij mijn eigen praktijk Nocht

Belangrijkste les:

De toegankelijkheid en de openheid van de Turkse- en Marokkaanse bevolking in Nederland, ook al betrof het een onderwerp dat gevoelig zou kunnen liggen. Ze waren zeer gemotiveerd en bereid om mee te werken, waarbij ik verschillende keren werd uitgenodigd om aan te schuiven bij het avondeten. Zo dankbaar voor deze ontmoetingen.

Arbeidsmigratie: pak wantoestanden én vervuilende sectoren aan

Opinie | Elske Wits en Jeroen van der Velden

De werk- en leefomstandigheden van veel arbeidsmigranten in Nederland zijn ronduit slecht. Het aanpakken van wantoestanden in sectoren zoals de vleesindustrie verloopt traag. Tegelijk zien we dat veel van deze sectoren niet bijdragen aan een duurzame economie. Bekijk dit probleem met een integrale blik: naar wat voor economie willen we toe groeien? Verbeter de positie van arbeidsmigranten én zet daarmee in op krimp van vervuilende sectoren. Ook gemeenten kunnen hierin een rol spelen.

Onderzoek van het IVO naar gezondheid en welzijn bij sociaal kwetsbare groepen levert vaak inzichten op over de benodigde preventie, zorg en begeleiding, maar ook over individuele processen die samenhangen met de ontwikkeling van bijvoorbeeld verslaving. Frustrerend is dat achterliggende 'systeemfouten' die bijvoorbeeld leiden tot bestaansonzekerheid in dit soort onderzoek worden aangestipt, maar complex en omvangrijk zijn en vaak buiten de expertise van het IVO liggen. Zo ook het onderzoek dat we deden naar de positie en (verslavings)problematiek van EU-werknemers.¹ De integratie met Platform31 biedt kansen om integraler te werken en bijvoorbeeld ook te kijken naar oplossingen voor de woningmarkt, of de duurzaamheid van ons economische systeem.

Uitbuiting in vervuilende industrieën

De omstandigheden waarin EU-burgers in Nederland wonen en werken krijgen al jarenlang de aandacht van landelijke en lokale bestuurders², maar de positie van deze arbeidsmigranten blijft vaak kwetsbaar.¹ Volgens recente schattingen (ABU en SEO) zijn er tussen de 735.000 en 767.000 arbeidsmigranten in Nederland, waarvan een groot deel afkomstig is uit EU-landen.³ Onderzoek van onder meer het IVO naar EU-werknemers laat zien dat zij vaak worden geconfronteerd met slechte huisvesting, beperkte toegang tot zorg en opvang en uitbuiting op de werkvloer. Het risico op dakloosheid bij deze groep is hierdoor relatief groot, met alle bijkomende problemen zoals verslaving.¹ Deze problemen leggen een zware druk op met name kwetsbare wijken.

“Arbeidsmigranten werken vaak in sectoren die een negatieve impact hebben op milieu, klimaat en landgebruik.”

Niet alleen in sociaal opzicht is deze situatie niet duurzaam: arbeidsmigranten werken vaak in sectoren die een negatieve impact hebben op milieu, klimaat

en landgebruik. Neem bijvoorbeeld de vleesindustrie: die draagt bij aan luchtvervuiling en klimaatverandering door onder meer ammoniak en methaan, een sterk broeikasgas. Het grootste deel van geproduceerd vlees, zuivel en eieren wordt geëxporteerd. Alleen al voor die exportproducten - met een economische waarde van minder dan een procent van het bbp – is minstens een kwart van het landoppervlak in Nederland nodig.⁴

Aanpak misstanden schiet tekort

Terug naar de misstanden in de woon- en werkomstandigheden van arbeidsmigranten. Afgelopen jaren werkten ministeries en gemeenten hard aan de aanpak hiervan, om schrijnende situaties en dakloosheid te verminderen. Een voorbeeld is het verplichten van gescheiden contracten: werkgevers mogen niet langer als huisbaas fungeren en moeten aparte contracten aanbieden voor werk en huisvesting.⁵ En volgend jaar gaat de verplichte certificering van uitzendbureaus in.

Dit lijkt veelbelovend, maar het effect hiervan is nog onduidelijk en op buitenlandse uitzendbureaus is dan nog steeds geen grip. Bovendien lijken cruciale aanbevelingen van de commissie Roemer

te sneuvelen, zoals de zorgplicht van werkgevers voor een juiste registratie van hun werknemers.⁶ Een proactieve, menselijke benadering ontbreekt; buitenlandse werknemers in laagbetaalde banen worden eerder gezien als ‘wegwerp’-werknemers. Dit blijkt bijvoorbeeld uit recente cijfers over ontslag op staande voet: in 2022 ging het om ruim 7.400 uitzendkrachten waarvan 83 procent met een buitenlands⁷ paspoort.⁸ Deze groep is in dit soort situaties kwetsbaar, omdat vanwege taalproblemen en bureaucratie moeilijk te achterhalen is wat je rechten zijn.

“Hoe gaan we verantwoord ons geld verdienen in Nederland?”

Welke economie willen we?

Maatregelen om de positie van arbeidsmigranten te verbeteren, zijn belangrijk, maar niet voldoende om op korte termijn grip te krijgen op deze problematiek. Daarbij rijst de dieperliggende vraag: hoe gaan we verantwoord ons geld verdienen in Nederland? Symptoombestrijding is niet voldoende. In een analyse van de brede welvaart constateert het CBS dat de planetaire gezondheid onder druk staat door veel sectoren waarin arbeids-

migranten werken, zoals de landbouw, transport- en logistieke sector en vleesindustrie, met een aanzienlijke ecologische voetafdruk. Dit draagt bij aan milieuproblemen zoals vervuiling en verlies van biodiversiteit, wat de ecologische dimensie van brede welvaart negatief beïnvloedt.⁹ Een groot deel van de vervuilende industrieën die arbeidsmigranten in dienst hebben wentelen hun maatschappelijke kosten bovendien af op de maatschappij. Ook dit werkt ontwrichtend.

Maatregelen zoals de handhaving op schijnzelfstandigheid¹⁰ die de positie van buitenlandse werknemers daadwerkelijk verbeteren, zullen het onaantrekkelijker maken voor werkgevers om hen in te huren. Die maatregelen op de arbeidsmarkt, én het vanuit brede welvaart benaderen van bijvoorbeeld nieuwe (lokale) vergunningen voor vervuilende bedrijven, brengen ons richting een schone en eerlijke economie. Wanneer we kiezen voor een duurzame, eerlijke economie en de druk op kwetsbare wijken, voorzieningen en welzijn willen verlichten, zullen vanzelf sectoren onder druk komen te staan waar de vraag naar arbeidsmigranten groot is. Alleen: dit is makkelijker gezegd dan gedaan. Gemeenten worstelen: enerzijds profiteren bedrijven

van arbeidsmigranten doordat ze relatief goedkoop en flexibel inzetbaar zijn, anderzijds protesteren bewoners tegen huisvesting van deze werknemers.^{11 12}

“Verder kijken dan alleen korte termijn economische doelen.”

Benodigde aanpak

In een aanpak op lokaal en landelijk niveau die arbeidsmigratie bekijkt vanuit het brede welvaartsperspectief, worden bewust afwegingen gemaakt van economische, ecologische en maatschappelijke implicaties van arbeidsmigratie.¹³ Dit betekent dus: verder kijken dan alleen kortetermijn economische doelen. Acties op verschillende schaalniveaus en de samenwerking daartussen zijn belangrijk om succesvol excessen tegen te gaan.

Landelijk gaat het om wetgeving en handhaving om misstanden tegen te gaan. De landelijke overheid zou daarnaast een visie op, en daarmee meer gerichte vraag moeten creëren naar buitenlandse werknemers met specifieke kennis en kunde. Dit betekent onder meer minder ontwrichting, hogere lonen, betere integratie, en niet onbelangrijk meer economische waarde – oftewel meer

verdienvermogen voor ‘BV Nederland’. Waar nodig kunnen hogere lonen voor maatschappelijk belangrijke beroepen ervoor zorgen dat die aantrekkelijker worden ten opzichte van private sectoren.¹⁴

Regionaal gaat het om een economische visie, afdwingen van een betere registratie, en verdeling van de huisvestingsopgave. Lokaal is ook beleid nodig om de gewenste huisvesting te realiseren en ongewenste huisvesting tegen te gaan, en dient nieuwe bedrijvigheid te worden getoetst op brede welvaart. Het Aanjaagteam Bescherming Arbeidsmigranten heeft aanbevelingen gedaan om te zorgen dat nieuwe bedrijven die zich willen vestigen, ook goede huisvesting voor arbeidsmigranten regelen. Gemeenten kunnen hierbij eisen stellen aan de huisvesting en handhaving inzetten om misstanden te voorkomen.¹⁵ ^{16 17} Dit soort aanpakken staan nog in de kinderschoenen en het is belangrijk om te leren van de goede voorbeelden.

Gemeenten en provincies kunnen ook eisen stellen en vergunningen weigeren als een bedrijf een te grote impact heeft op het milieu of klimaat. De Omgevingswet, die sinds 1 januari 2024 van kracht is, biedt hiervoor een geïntegreerd

kader. Deze wet stelt dat gemeenten en provincies via omgevingsplannen en omgevingsvergunningen regels kunnen stellen om de fysieke leefomgeving te beschermen.¹⁸ Onder de Omgevingswet kunnen gemeenten en provincies bijvoorbeeld strengere milieueisen opnemen in hun omgevingsplannen, vergunningen weigeren als een activiteit niet voldoet aan de milieunormen of een te grote impact heeft op de leefomgeving en instructieregels van het Rijk of de provincie volgen die specifieke eisen stellen aan milieubescherming.¹⁹ Meer onderzoek is de komende jaren nodig om te kunnen volgen hoe de Omgevingswet bijdraagt aan een schonere economie.

Elske Wits

Conclusie

Een integrale benadering van arbeidsmigratie is essentieel om de problemen rond wonen, maatschappelijke voorzieningen en uitbuiting in vaak vervuilende economische sectoren aan te pakken, en te streven naar een duurzame economie. Het is nodig om te experimenteren met op brede welvaart gebaseerde, duurzame aanpakken waarin gemeenten in regionaal verband samen optrekken met bedrijfsleven en uitzendbranche, en om deze experimenten goed te evalueren.

Jeroen van der Velden

Moniek Coumans

Proefschrift:

Survival on the fringes of society marginalization of and hardening among chronic heroin users (2006) [↗](#)

Huidig werk:

Sinds 2008 werk ik bij het CBS in Heerlen als wetenschappelijk onderzoeker. Daar doe ik onderzoek naar thema's als sociale samenhang, welzijn, eenzaamheid en dakloosheid. Ik ben projectleider van het hoofdstuk over verdeling van de Monitor Brede Welvaart; hoe is de brede welvaart verdeeld over bevolkingsgroepen? Mijn speciale interesse gaat uit naar kwetsbare groepen in de samenleving en mensen aan de onderkant van verdelingen, zoals dakloze mensen en mensen die sociaal in de marge leven of sociaal uitgesloten zijn.

Belangrijkste les:

Om een ingang te vinden bij het doen van veldwerk onder druggebruikers: stel je open en leergierig op, als een leerling, iemand die wil leren van en over de groep die je bestudeert. Ga in gesprek en vraag hoe het gaat. Het normale gesprek van mens tot mens werkt en

wordt vaak, naast harde klinkende munt, ook als een beloning ervaren.

SURVIVAL ON THE FRINGES OF SOCIETY
Marginalization of and hardening among
chronic heroin users

Tony van Rooij

Proefschrift:

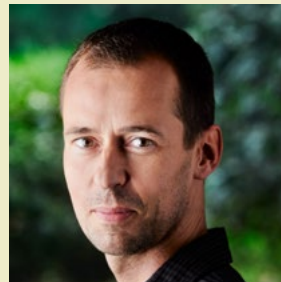
Online Video Game Addiction: Exploring a New Phenomenon (2011) [↗](#)

Huidig werk:

Hoofdonderzoeker Gokken, Gamen & Digitale Balans. Mijn huidige activiteiten binnen het Trimbos-instituut richten zich op het bevorderen van gezond gebruik van digitale technologie – digitale balans – en video games. De impact van productontwerp op gedrag (behavioral design) krijgt hierbij ook bijzondere aandacht.

Belangrijkste les:

In mijn tijd bij IVO heb ik eindeloos veel geleerd. Maar als ik een ding moet kiezen, dan is het de les is om voorbij de vooroordelen te kijken. Ik werk nu nog altijd als media, game en gok onderzoeker, maar mijn interviews met mensen uit de dak- en thuislozenopvang zijn onvergetelijk en hebben mijn ogen geopend voor een verborgen wereld. Ook de contacten alle collega's door de jaren heen zijn van enorme waarde (hallo Cas!) en hebben mijn leven verrijkt.

Online video game addiction
Exploring a new phenomenon

Antonius J. van Rooij

Marloes Kleinjan

Proefschrift:

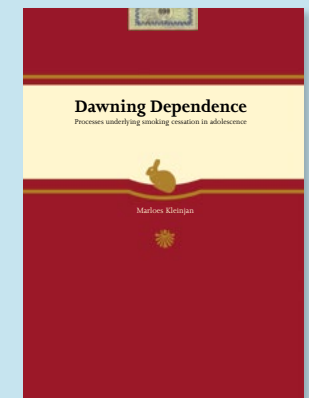
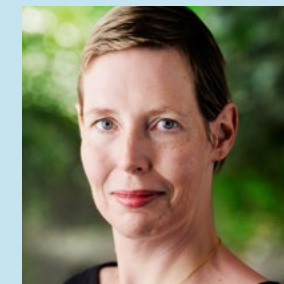
Dawning Dependence: Processes underlying smoking cessation in adolescence (2008) [↗](#)

Huidig werk:

Programmahoofd Jeugd bij het Trimbos-instituut en bijzonder hoogleraar 'Mentale Gezondheidsbevordering Jeugd' bij de Universiteit Utrecht.

Belangrijkste les:

Wat ik bij het IVO tijdens mijn promotieonderzoek geleerd heb is gedrag altijd het resultaat is van een interactie tussen het individu en de omgeving. Als we gezondheidsgedrag willen bevorderen dan moeten we ons richten op beide.

Huiselijk geweld is een groot maatschappelijk probleem in Nederland. Het veroorzaakt veel leed en heeft ernstige gevolgen voor het functioneren van betrokkenen. Het doorbreken van de cirkel van geweld is ingewikkeld en vraagt een lange adem. De inzet van ervaringsdeskundigen kan helpen de cirkel van geweld te doorbreken. Een gesprek met Chafika en Mieke van Ervaring in Huis over de rol van ervaringsdeskundigen bij de hulpverlening aan gezinnen en (ex)partners in gewelddadige relaties.

De kracht van vrije ruimte

Interview | Cas Barendregt

De receptie van het hoofdkantoor van Veilig Thuis Rotterdam-Rijnmond (VTRR) oogt uitnodigend, gekleurde bankstellen, speelgoed en tijdschriften geven het iets huiselijks. Maar de uitstraling van spreekkamer waar het interview Ervaring in Huis plaatsvindt is zielloos, of moeten we zeggen: neutraal. Gelukkig maken Chafika en Mieke veel goed door hun betrokkenheid bij Ervaring in Huis en de gezinnen waarmee ze werken.

Ervaring in Huis is een project van VTRR waar ervaringsdeskundigen met huiselijk geweld werken om hulpverleners en vooral slachtoffers en plegers te ondersteunen om een einde te maken aan de geweldsdynamiek. Geïnspireerd op een soortgelijk project uit Brabant (De Cirkel is Rond) startte Ervaring in Huis in 2021 in Rotterdam-Rijnmond. Aanvankelijk met drie ervaringsdeskundigen en projectleider/kwartiermaker, tegenwoordig met

zeven ervaringsdeskundigen, een teamleider (Mieke) toegewijd aan de opbouw en het welzijn van het team en een coördinator die zich richt op positionering en inbedding bij de twaalf beschermpartners in stad en regio, en ook samenwerking zoekt met andere organisaties die met ervaringsdeskundigen werken.

“Mensen zijn bang voor het onbekende.”

Wat is er ingewikkeld aan huiselijk geweld?

Mieke staart even naar het plafond, alsof het een onnozele vraag is en barst dan los: “Het is niet één ding. Er spelen veel factoren mee, ook factoren waarop mensen zelf geen invloed hebben, het gaat om gevoelens, om trauma, economische afhankelijkheid, huisvesting, maar soms ook om psychische stoornissen, stigma, het ideaalbeeld dat de samenleving ons opdringt. En dat komt allemaal

samen in een gezinssituatie. En dat werkt allemaal op elkaar in. Best ingewikkeld. En dan is er ook nog het beeld dat ‘de instanties’ je kinderen afpakken.” Stille.” Voor een buitenstaander is het ook ondoorzichtig hoe we veiligheid en zorg hebben georganiseerd.” Chafika vertelt dat ze destijds ook huiverig was om contact met Veilig Thuis op te nemen. Ze kende de verhalen. Maar dankzij een achterlicht, die juist een positief verhaal over onder andere Veilig Thuis vertelde, zette zij toch de stap. Zij ziet het nu als haar taak om via Ervaring in Huis een positief beeld van hulpverlening neer te zetten. Maar zij snapt dat mensen bang zijn voor het onbekende, en ze realiseert zich dat mensen in een gezinssysteem functioneren. Als één van de leden van dat systeem verandert, verandert er ook iets bij de anderen. Daaruit kan veel weerstand komen.

Collectieve ervaring

Mieke en Chafika benadrukken dat de ervaringsdeskundigen van Ervaring in Huis allemaal opgeleid zijn tot ervaringsdeskundige. Het is alsof ze willen zeggen ‘we doen niet zomaar wat, we zijn professionals’. En dat blijkt ook gaandeweg het gesprek. De professionaliteit komt tot uitdrukking in zowel de herstelbenadering

die zij hanteren, én, daarmee verweven, ‘collectieve ervaringsdeskundigheid’. Zij hebben geleerd hun persoonlijke ervaring van ontwrichting en herstel te begrijpen als een proces dat overeenkomsten heeft met andere herstelprocessen. Dat betekent dat hun ervaring van herstel van huiselijk geweld kunnen verbreden naar andere ontwrichtende (huiselijk geweld) ervaringen. En dat het niet noodzakelijk is dat een ervaringsdeskundige hetzelfde heeft meegemaakt als degene met wie ze gaan samenwerken.

“Hulpverleners en cliënten hebben vrije ruimte nodig om te herstel te komen.”

In de evaluatie die wij deden van Ervaring in Huis²⁰, was herstel wel degelijk onderdeel van het vocabulaire van ervaringsdeskundigen. Maar het is opvallend dat in het gesprek met Chafika en Mieke herstel nog meer het uitgangspunt is geworden van het methodisch handelen van Ervaring in Huis. Het gaat niet alleen om herkenning en erkenning van de geweldservaring, maar ook om het proces om hierdoor niet overweldigd te blijven, en onmacht en pijn te erkennen om vervolgens weer grip te krijgen op het eigen leven.

Vrije ruimte gekaderd

Een belangrijk begrip in herstelondersteunend werken is vrije ruimte. Hulpverleners en cliënten hebben vrije ruimte nodig om te herstel te komen. Een van de bevindingen uit de evaluatie die wij in 2023 deden, was dat veel hulpverleners weinig vrije ruimte ervaring om zich echt met hun cliënten te verbinden. Zij moeten inlichtingen inwinnen, de waarheid vinden, een dossier opbouwen, adviseren en doorverwijzen, en dat meerdere personen per dag. De werkdruk is groot. Cliënten zitten ook in dat 'spel', zij ervaren ook geen vrije ruimte voor hun angst,

zorgen en verdriet. Bij een ervaringsdeskundige is die ruimte er wel. Chafika: "We krijgen vijf gesprekken, en gelukkig is niet vastgelegd hoelang die gesprekken mogen duren." Toch is het niet onbeperkt, als na een aantal gesprekken blijkt dat iemand niet in staat is om van de fase van overweldiging een beweging te maken naar herstel, dan is dat ook een vaststelling. Herstel is niet verplicht.

Geen concurrenten

Ervaringsdeskundigen inzetten bij huiselijk geweld gebeurt steeds vaker, maar vanzelfsprekend is het nog niet. Ervaring

in Huis loopt nog steeds tegen vooroordelen op, en ja, ook tegen hulpverleners die in het verleden geen goede ervaring hadden met een ervaringsdeskundige, zegt Mieke. "Soms lijkt het alsof collega's ons als concurrenten zien. Ze denken dat wij hun werk afpakken, of dat wij de léuke dingen doen en zij de rotklusjes. Maar wat wij doen kan emotioneel best uitdagend zijn. Dat wil ook niet iedereen." Chafika ziet dat ze worden ingezet als het een hulpverlener niet lukt om contact te krijgen, als iemand helemaal gesloten blijft. "Ze denken dat wij kunnen toveren. Dat kunnen we niet, maar toch kom ik graag. Het kan helpend zijn, en ik vind het belangrijk dat hulpverleners ons zien en meemaken. Dan bellen ze de volgende keer weer." Chafika vervolgt: "wat je ook ziet is dat hulpverleners Ervaring in Huis bellen omdat ze het die persoon gunnen om te herstellen."

"Ervaringskennis (ook die van cliënten) moet serieus worden genomen als valide bron van kennis."

Toekomst

Het is de droom van Mieke dat op den duur in elk team bij Veilig Thuis, maar in ook andere teams die met Huiselijk

geweld te maken hebben, een ervaringsdeskundige is betrokken. Niet per se fulltime, maar iemand die regelmatig is betrokken bij casuïstiek besprekingen en teamoverleg. Iemand die vanuit herstel en cliëntperspectief helpt 'de mens' te zien achter de cliënt. Voor Chafika is het belangrijk dat ervaringskennis (ook die van cliënten) serieus wordt genomen als valide bron van kennis. "Ze niet loslaten, maar ruimte geven naar zichzelf te kijken."

Elly

Deze vrouw was verwickeld in een vechtscheiding die zich toespitste op de vraag wie het gezag over haar stiefzoon zou krijgen. Tientijde van de scheiding zat deze jongen in een instelling. Formeel had zij het gezag, maar de biologische moeder betwiste dat. Elly zat maanden enorm verbeterd in een strijd met haar ex en de biologische moeder. Juist die verbeterheid maakte haar zaak zwak. Eenmaal in contact met Ervaring in Huis ging zij naar de vrouwen-supportgroep. Ervaringsdeskundige Chafika had, helemaal los daarvan, individuele gesprekken met Elly. Dankzij de supportgroep en ondersteuningsgesprekken met Chafika ontstond er bij Elly steeds meer ruimte om te kijken naar het proces waar ze inzat, haar rol en haar aandeel in de dynamiek. Er kwam rust en vertrouwen en kon ze zich meer op haar zoon richten en minder op de strijd. "Je moet kunnen luisteren", zegt Chafika, "maar ook kunnen doorvragen, dan ontstaat er inzicht." Inmiddels gaat het beter met Elly, ze heeft het gezag behouden, haar zoon woont weer thuis en gaat naar school. Elly is een eigen zaak begonnen.

Cas Barendregt

Margriet Lenkens

Proefschrift:

More than a Mirror: Mechanisms of experiential peer support for young people engaging in criminal behaviour (2022) [↗](#)

Huidig werk:

Ik doe nu onderzoek bij de Erasmus Universiteit Rotterdam naar vertrouwen tussen jonge daders en (professionals binnen) het strafrechtstelsel en werk ik als behandelcoördinator bij Schakenbosch.

Belangrijkste les:

"Nothing about them without them." Onderzoek naar een bepaalde doelgroep wordt pas écht waardevol als mensen uit die specifieke doelgroep meedenken (vanaf de start!) en betekenis geven aan de resultaten.

Salvatore Vitale

Proefschrift:

A trip to the Emergency Room (2007) [↗](#)

Huidig werk:

Ik werk als klinisch psycholoog-psychotherapeut en specialistisch groepstherapeut in de eigen praktijk in Leiden. Naast (groeps)psychotherapie, psychologisch onderzoek geef ik veel supervises aan collega psychologen in opleiding en verzorg ik postdoctoraal onderwijs in de opleidingen tot Gz-psycholoog en Klinisch psycholoog-psychotherapeut.

Belangrijkste les:

Tijdens mijn promotietraject, maar vooral ook tijdens al mijn werkzaamheden als onderzoeker bij het IVO heb ik vooral het belang geleerd van kwalitatief onderzoek en ook echt met de vaak kwetsbare groepen in de samenleving in gesprek te gaan en contact te maken.

Barbara van Straaten

Proefschrift:

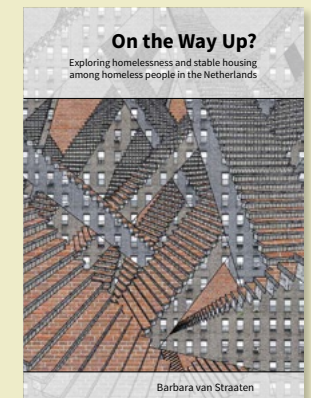
On the Way Up? : Exploring homelessness and stable housing among homeless people in the Netherlands (2016) [↗](#)

Huidig werk:

Psycholoog bij Stichting Humanitas.

Belangrijkste les:

Iedereen wil gehoord worden, serieus genomen worden en gewaardeerd worden. Als je je onderzoek zo inricht dat mensen dit echt zo ervaren, ben je al een heel eind.

Onderzoeken met verbeeldingskracht

Een maatschappelijk probleem staat zelden op zichzelf. Vaak hangen aan dit ene probleem weer andere gerelateerde problemen. Neem bijvoorbeeld iemand met een verslaving. Je kunt de verslaving op zichzelf behandelen, maar als je niet ook kijkt naar de hele wereld om deze persoon heen, is dat waarschijnlijk weinig effectief.

De complexiteit van hedendaagse (sociale, ruimtelijke, transitie) vraagstukken vraagt om een ontwerpende onderzoeksbenedering, aldus Van Arkel en Tromp (2023). Ontwerpende onderzoekers beschrijven niet zozeer het heden, maar zijn toekomstgericht: “hoe zou een gewenste toekomst eruit kunnen zien?” Daar is verbeeldingskracht voor nodig. Daarnaast is een ontwerpende manier van werken mensgericht, experimenteel, iteratief en houdt het rekening met het hele systeem rondom een opgave. Deze manier van werken biedt nieuwe perspectieven op een vraagstuk, kan mogelijke toekomstige scenario’s verbeelden en zo helpen om een gedeeld verhaal te creëren. Er is niet één manier van werken binnen de ontwerpende benadering, het is bij elke opgave opnieuw maatwerk. Toch komt uit onderzoek van de TU Delft een viertal kenmerken van een ontwerpende aanpak naar voren die ontwerpende onderzoeksbenederingen gemeen hebben.

stige scenario’s verbeelden en zo helpen om een gedeeld verhaal te creëren. Er is niet één manier van werken binnen de ontwerpende benadering, het is bij elke opgave opnieuw maatwerk. Toch komt uit onderzoek van de TU Delft een viertal kenmerken van een ontwerpende aanpak naar voren die ontwerpende onderzoeksbenederingen gemeen hebben.

De vier kenmerken van de ontwerpende aanpak

1 Integreer; het in kaart brengen van verschillende perspectieven en belangen

Er is vaak geen duidelijke probleemeigenaar wanneer het gaat om complexe maatschappelijke vraagstukken. Overheden, burgers en bedrijven hebben hun eigen belangen. Onderzoekende ontwerpers of ontwerpende onderzoekers halen deze verschillende perspectieven op en gaan op zoek naar gezamenlijke waarden.

Janneke ten Kate

2 Reframen; nieuwe handelingsperspectieven

Vaak lijken de opgaven waaraan gewerkt wordt vast te zitten. Door een opgave te herformuleren, deze vanuit verschillende perspectieven te bekijken, ontstaat ruimte voor nieuwe denkrichtingen. Een ontwerper zal de dominante visie bevragen door zich te richten op de gewenste toekomst in plaats van de problemen die zich op dit moment voordoen. De ontwerpende manier van werken kan op deze manier vastgelopen onderwerpen losmaken.

3 Vormgeven; verbeelden van mogelijke toekomst/ideeën en concepten

Door te verbeelden kunnen abstracte thema’s visueel begrijpelijk worden gepresenteerd, en zijn daardoor ook bespreekbaar. Verbeelding werkt goed in het voorkomen dat mensen langs elkaar heen praten. Ook kan het helpen om mensen in beweging te krijgen, omdat

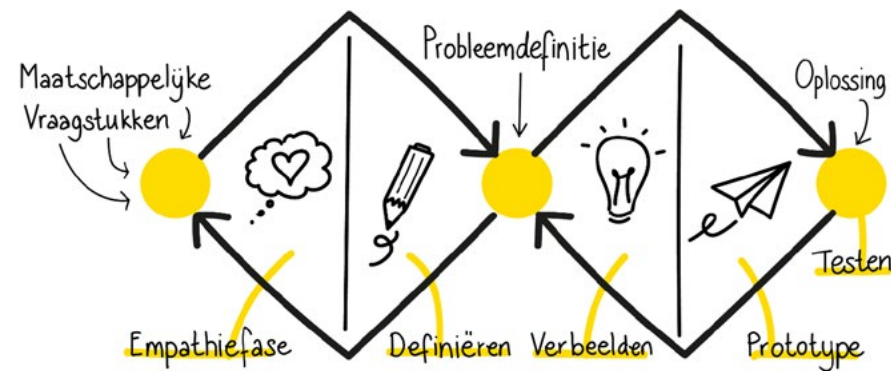
ze letterlijk voor zich kunnen zien waar ze samen naartoe werken. Dit kunnen ideeën of toekomst zijn, maar ook heel praktische producten of diensten. Een ander voordeel van het visualiseren en vormgeven is het kunnen maken van prototypes die je kan testen in de praktijk.

4 Orkestreren; organiseren van samenwerkingen rondom een opgave

Vaak zijn complexe maatschappelijke vraagstukken niet één, twee, drie opgelost, en er zijn altijd meerdere partijen bij betrokken. Een ontwerpende aanpak biedt houvast in het proces om tot oplossingsrichtingen te komen. Het gaat uit van een iteratief, lerend proces, dat steeds opnieuw doorlopen wordt.

Het ontwerpproces: de dubbele diamant

Deze vier kenmerken komen terug binnen het proces van ontwerpend onderzoeken, maar vertellen nog niet hoe het proces zelf verloopt. Dat wordt goed verbeeld door het concept van de dubbele diamant. Bovenstaand figuur laat de dubbele diamant zien die we veel gebruiken om het ontwerpproces uit te

leggen, waar de pijlen de richting van het proces aangeven. Je ziet hier ook dat je op elk moment in het proces terug kan gaan om bij te stellen als het proces daar om vraagt.

Empathiefase

We starten bij de **empathiefase**. Dit is een divergerende fase waarin ruimte is om te luisteren naar de doelgroep en de situatie te leren begrijpen. Vragen die gesteld worden zijn: 'Wat gebeurt er?' 'Hoe interpreteert de doelgroep de situatie?' en 'Wat raakt de doelgroep? Wat motiveert hen?' Ontwerpmethoden die hierbij horen zijn bijvoorbeeld de klantreis, een fotodagboek of een empathiekaart.

Definitiefase

Dan volgt de fase om het probleem te **definiëren**. Na alles wat we aan informatie hebben verzameld in de empathiefase gaan we nu ordenen, categoriseren en verbanden leggen. Welke patronen zien we nu ontstaan? Hoe verhouden verschillende inzichten zich tot elkaar? Wat kunnen we hieruit concluderen?

Verbeeldingsfase

Wanneer het probleem (tijdelijk) is gedefinieerd (de eerste diamant), volgt de fase van **verbeelding**; het genereren van ideeën. Dit is een creatief proces waarin we zoveel mogelijk ideeën verzinnen. Voor dit proces zijn veel verschillende methoden in te zetten zoals superhelden, lego of 'wat als?'.
 Wanneer je erachter komt dat je prototype niet aanslaat bij je doelgroep omdat het uitgaat van een verkeerde probleemdefinitie ga je weer terug naar de empathiefase of definitiefase. Van daaruit werk je vervolgens weer verder. Een goed prototype is snel en niet al te ingewikkeld te maken en aanpasbaar, zodat je relatief snel de dubbele diamant opnieuw kunt doorlopen en door kleine aanpassingen te doen weer verder kunt komen.

Prototypefase

Uit de veelheid aan ideeën moeten we nu een aantal keuzen maken die goed aansluiten bij de doelgroep (die je hebt leren kennen tijdens de empathiefase). Deze ideeën testen we door middel van een **prototype**. Een prototype kan bijvoorbeeld een rollenspel zijn (als je product een nieuwe benaderingswijze is), een storyboard (een verhaal om mensen mee te nemen in een proces), een klantreis (van een gewenste route) of een werkmodel (een schaalmodel zonder functionaliteit; denk bijvoorbeeld aan een website waar de links nog niet werken, maar je wel laat zien hoe het gaat werken). Tijdens het testen kom je dingen tegen die nog niet kloppen en dan doorloop je de dubbele diamant opnieuw; een belangrijk kenmerk van het ontwerpproces.

Wanneer je erachter komt dat je prototype niet aanslaat bij je doelgroep omdat het uitgaat van een verkeerde probleemdefinitie ga je weer terug naar de empathiefase of definitiefase. Van daaruit werk je vervolgens weer verder. Een goed prototype is snel en niet al te ingewikkeld te maken en aanpasbaar, zodat je relatief snel de dubbele diamant opnieuw kunt doorlopen en door kleine aanpassingen te doen weer verder kunt komen.

Het doorlopen van de hele dubbele diamant (inclusief de prototypefase) geeft je de mogelijkheid om je doelgroep beter te leren kennen én te achterhalen waar nu daadwerkelijk het probleem zit. Daarmee zet ontwerpend onderzoek de mens centraal. Werken met verbeeldingskracht kan complexe vraagstukken inzichtelijk maken voor diverse actoren, en het kan leiden tot oplossingsgerichte gesprekken voor een nieuwe, gezamenlijk gevisualiseerde, toekomst.

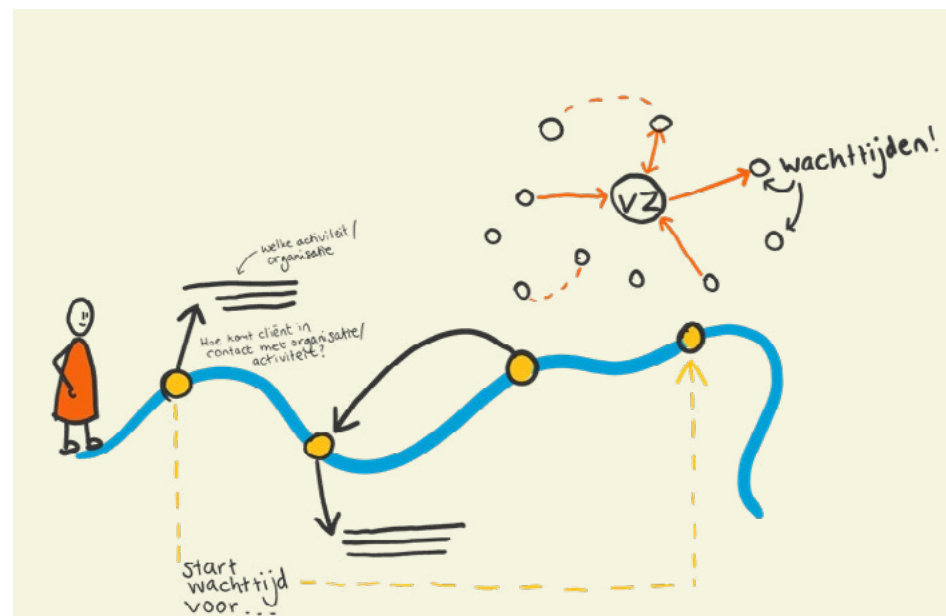

Een voorbeeld van een prototype is de praatpeuk, een knuffel in de vorm van een sigaret, ontworpen door MUZUS. De praatpeuk ontlokt een gesprek over roken. Ook over de wens om te stoppen bijvoorbeeld. Door dit gesprek aan te gaan, kun je de wens om te stoppen stimuleren. In de verbeeldingsfase die hieraan voorafging, zijn allerlei varianten om tot een goed gesprek te komen de revue gepasseerd. Door het testen van de beste ideeën bij de doelgroep zelf, haal je steeds weer nieuwe informatie op. Aan de hand van deze nieuwe informatie, pas je het prototype weer aan tot een uiteindelijk ontwerp dat kan worden ingezet voor je beleidsdoel.

Bron: <https://muzus.nl/projecten/rookvrij-leven/>

Janneke ten Kate

Voor een onderzoek naar de ondersteuningsinfrastructuur bij herstel van verslaving hebben we het landschap van de verslavingszorg en sociaal domein uitgetekend. Door dit visueel te maken en voor te leggen aan diverse professionals uit de verslavingszorg kwamen we tot een nieuwe benadering. De cliënt kwam in het middelpunt te staan en van daaruit zijn we gaan werken met zogenaamde klantreizen. Wat komt een cliënt allemaal tegen onderweg? Wanneer komt de cliënt in aanraking met de verschillende instanties en wat gebeurt er dan? Zijn er bijvoorbeeld wachttijden? Hoe zijn de ervaringen, van positief tot negatief, gedurende het hele traject? Door deze ervaringen in beeld te brengen ontstaat er een ander gesprek tussen de professionals. Een gesprek dat veel meer uitgaat van de leefwereld van de cliënt en niet blijft hangen in de systemewereld van de professional.

Bron: <https://ivo.nl/wp-content/uploads/2024/05/Inspiratieboek-De-client-centraal-Bouwstenen-voor-samenwerking-tussen-sociaal-domein-en-verslavingszorg.pdf>

Agnes van der Poel

Proefschrift:

Low-threshold care for marginalised hard drug users (2009) [↗](#)

Huidig werk:

Coördinator van Academische Werkplaats ZoTeG, Zorg-Technologie in de Gehandicaptenzorg

Belangrijkste les:

Bij het IVO is mijn basis gelegd voor wat we nu 'inclusief werken' noemen, dat was voor ons toen al heel normaal, met de vele veldwerkers die voor ons op pad gingen, hun eigen dagelijks leven vastlegden en ons meenamen naar plekken waar we anders niet zouden komen. Die les meegenomen naar het Trimbos-instituut waar ik tien jaar gewerkt heb en naar Academy Het Dorp. Rode draad: onderzoek doen voor en met mensen die (hier en daar) zorg en ondersteuning nodig hebben.

Jean-Paul Grund

Proefschrift:

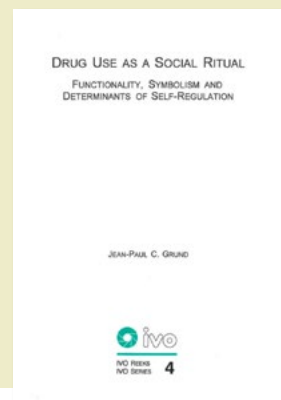
Drug Use as a Social Ritual: Functionality, Symbolism and Determinants of Self-Regulation (1993) [↗](#)

Huidig werk:

Pensionado en onafhankelijk drug policy adviseur. Zo heb ik onlangs samen met Mainline het harm reduction beleid in Tehran onderzocht voor de Iraanse overheid en UNODC. En op dit moment adviseer ik Spaanse collega's bij de uitvoering en analyse van "the qualitative evaluation of the clinical trial 'Preliminary Efficacy and Safety of Ibogaine in the Treatment of Methadone Detoxification'" (NCT04003948) at the Hospital Universitari Sant Joan de Reus, Reus, Spanje.

Belangrijkste les:

Mijn promotietraject betrof hoofdzakelijk kwalitatief onderzoek in de drugsceen, d.m.v. participerende observatie en andere veldwerkmethoden. Ik leerde snel het belang van transparantie (wie ben ik en wat doe ik daar) en het investeren in vertrouwen en sigaretten.

Gerda Rodenburg

Proefschrift:

Family matters? Parental influences on primary school children's energy balance-related behaviors and weight (2013) [↗](#)

Huidig werk:

Programmamanager Risicomanagement, crisisbeheersing en opleiden, trainen & oefenen (OTO) bij het Traumacentrum Zuidwest-Nederland. Daarnaast begeleid ik studenten van de Master of Health Business Administration bij het doen van onderzoek en het schrijven van hun thesis, en coach ik eerstejaars geneeskundestudenten in hun persoonlijke en professionele ontwikkeling (individuele gesprekken en intervisiegroepen).

Belangrijkste les:

Alleen al door met een open blik onbekende werelden tegemoet te treden en mensen aandacht te geven door oprecht te luisteren, kan je bijdragen aan het mooier maken van de samenleving. Bovendien verrijkt het je eigen leven enorm.

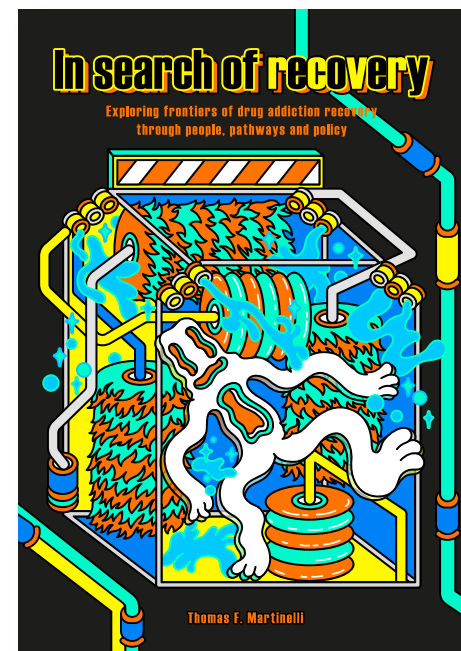

‘What’s the problem represented to be’: een bril voor drugsbeleid, verslaving en meer

Opinie | Thomas Martinelli

Voor mijn promotieonderzoek ‘*In search of recovery*’ dook ik in het Nederlands drugsbeleid en het beleid van de Nederlandse verslavingszorg om na te gaan hoe deze verschillende beleidsniveaus drugsverslaving en herstel framen. Om preciezer te zijn, ik en mijn collega-onderzoekers gebruikten de ‘*What’s the problem represented to be*’-methode (WPR) om bloot te leggen wat men ziet als ‘het probleem’ van drugsverslaving. WPR is een soort röntgenbril waarmee je verborgen aannames en logica achter beleid kunt zien die meestal niet expliciet benoemd worden. Je kunt ermee nagaan of deze aannames wel hout snijden en wat voor gevolgen ze kunnen hebben. Sinds ik de methode heb toegepast, gebruik ik deze denkwijze op allerlei manieren in mijn werk.

Problematisch beleid

Dat er problemen komen van drugsbeleid, daar had ik altijd al wel een vermoeden van. Maar het idee dat elk beleid in principe een probleem produceert, las ik voor het eerst in een stuk van Lancaster en co. getiteld *“Producing the ‘problem of drugs’”*. Het is een prikkelende boodschap die ook ongemakkelijk kan zijn. De suggestie dat ‘problemen’ in het leven worden geroepen in plaats van dat ze simpelweg bestaan en wachten om door een beleidsmaker te worden opgelost, is verontrustend. Helemaal als je iemand bent die een groot deel van de tijd besteedt aan het maken van beleid voor nijpende situaties.

“Beleid produceert zelf problemen.”

Toch moeten we, vind ik, beleid op deze manier blijven bevragen. Ook - of misschien wel juist - wanneer dat ongemakkelijk is. Zeker als het gaat om controverse thema's als drugs, verslaving en herstel. Hier liggen stigmatisering, discriminatie en negatieve (bij)effecten van beleid constant op de loer. Met deze kritische blik kun je niet alleen schudden aan de wortels van huidig beleid, maar kun je ook nieuwe opkomende ideeën

analyseren. In mijn geval was dit ‘herstel’ bij drugsverslaving.

Herstel bij drugsverslaving

Ik zet het begrip ‘herstel’ tussen aanhalingstekens, omdat de term staat voor meer dan het woord an sich. Het is een visie over hoe mensen ontwrichtende ervaringen, gelinkt aan een psychische aandoening of verslaving, te boven komen en deze ervaring een stabiele plek geven in hun leven. Het is een wat abstracte, doch inclusieve, manier om te zeggen dat het beter met iemand gaat die ‘in herstel’ is en dat verdere problemen worden voorkomen of verminderd in dit proces. Op welk vlak en in welke mate het beter gaat kan per persoon verschillen. Veel hangt af van de problemen die iemand in de eerste plaats had. Bij drugsverslaving kan herstel betekenen dat iemand stopt met gebruiken of het gebruik onder controle krijgt. Maar los van dat gebruik, kan herstel ook bestaan uit het vinden van stabiele huisvesting, een inkomen of dagbesteding. Ook *harm reduction* interventies, zoals een stabiele methadon- of heroïneverstrekking, kunnen belangrijke positieve veranderingen brengen die als herstel gezien kunnen worden.

“Herstel gaat verder dan stoppen met drugs.”

‘Herstel’ of het ‘herstelmodel’ heeft wortels in de geestelijke gezondheidszorg (ggz) en werd in 2010 omarmd door de Nederlandse verslavingszorg, toen de directies van de grote verslavingszorginstellingen het Handvest van Maastricht ondertekenden. Herstel is ook leidend in een aantal belangrijke richtinggevende beleids- en visiedocumenten voor de verslavingszorg en zorgstandaarden van de ggz. Herstel ontbreekt echter volledig in het drugsbeleid van de Nederlandse overheid. Dat is waarom ik met mijn collega's besloot om hier verder in te duiken. We besloten om te onderzoeken wat men schetst als ‘het probleem’ van drugsverslaving in deze verschillende beleidsniveaus en welke oplossingen daarbij worden voorgesteld. In andere woorden: we wilden weten in hoeverre het beleid van de praktijk (verslavingszorg) en die van de overheid (drugsbeleid) op elkaar aansloten qua visie.

Verslaving is niet alleen een probleem van het individu

Omdat het uitgebreide verhaal terug te lezen is in onze [publicatie](#) zal ik het hier kort houden. De beide typen Nederlands

beleid sloten goed op elkaar aan als het gaat om hun visie op drugsverslaving en de voorgestelde oplossingen. De WPR-methode onthulde ook een aantal interessante verschillen. Zo kwamen we erachter dat beide typen beleid vanuit verschillende startpunten vertrekken.

Het beleid van de verslavingszorg ziet ‘het probleem van verslaving’ vooral als een probleem van individuen. Verslaving betekent hier dat iemand allerlei problemen ervaart met impact op zijn of haar welzijn. Bijvoorbeeld door gezondheidsschade en verlies van autonomie of (zelf)controle. Maar het ervaren van stigmatisering door anderen is ook een belangrijk probleem van verslaving. Het zorgt ervoor dat iemand geen hulp zoekt of daar langer mee wacht.

Het overheidsbeleid daarentegen, ziet verslaving vooral als een probleem voor de maatschappij. Een probleem waar burgers overlast van ervaren en wat ten koste gaat van de productiviteit van de samenleving. Een ander opvallend verschil is dat het overheidsbeleid expliciet harddrugs problematiseert in de context van verslaving en niet andere middelen zoals alcohol, tabak of softdrugs. In het praktijkbeleid van de versla-

vingszorg wordt juist geen onderscheid gemaakt tussen middelen.

Ondanks deze fundamentele verschillen, is er toch vrij veel overlap in de voorgestelde oplossingen voor drugsverslaving. Zowel het drugsbeleid van de overheid als het beleid van de verslavingszorg stellen voor dat oplossingen breed moeten zijn. Dat wil zeggen, met aandacht voor allerlei aspecten in iemands leven, naast zijn of haar middelengebruik. Beide typen beleid beargumenteren dat dit niet enkel de verantwoordelijkheid van het individu is, maar dat de omgeving en samenleving ook een rol hebben in het oplossen van de problemen. Hierbij kun je denken aan het verminderen van sociaaleconomische ongelijkheden en stigma.

De analyse hielp ons om gedeeltelijk te verklaren waarom het implementeren van het herstelmodel tot nu toe moeizaam gaat in Nederland. Op papier is de visie er wel, maar de grotere structuren die herstel van drugsverslaving op verschillende levensdomeinen moeten faciliteren ontbreken nog. Dat is misschien niet zo vreemd als je bedenkt dat het drugsbeleid van de overheid uit 1995 stamt en sindsdien niet meer grondig is herzien voor de huidige situatie. Daar is nog een belang-

rijke slag te maken en daar heeft de praktijk de overheid voor nodig.

Een bril voor het leven

Ik schreef in de eerste alinea dat ik de denkwijze van WPR vaker toepas in mijn werk. Dat is nog zacht uitgedrukt. Ik kan inmiddels geen stuk meer lezen of een expert horen praten zonder dat die WPR-vragen door mijn hoofd tollen. Neem nu de trend waarbij het strafrecht steeds vaker wordt ingezet om mensen die drugs gebruiken en andere zorgbehoevenden in de zorg te krijgen. Met de beste bedoelingen, maar wat is hier nu eigenlijk het probleem? De mensen met afwijkend gedrag die we met harde hand de zorg in duwen? Of de onmacht van ons als samenleving om een zorgsysteem te creëren dat mensen uit zichzelf aantrekt en opvangt? Zonder wachtlijsten en de bijbehorende druk om een behandeling maar zo snel mogelijk af te ronden. Of neem zorgprofessionals die ik steeds vaker hoor zeggen dat ze kennis over verslaving tekortkomen. Ze vragen om meer opleidingen, cursussen en nieuwe methodieken. Maar we zouden ook eens kritisch kunnen kijken naar de werkwijze die hen verhindert om eens rustig neer te ploffen en écht te luisteren naar hun cliënten. Misschien ligt de oplossing niet

in het verder volproppen van hun agenda's en hoofden, maar in het wegnemen van administratieve lasten waarbij elke vijf minuten aan zorg aan de verzekeraar verantwoord moeten worden.

“De caleidoscoop van WPR: door vragen patronen zien.”

De WPR-manier van denken helpt me om verder te kijken dan mijn neus lang is en om de voorgestelde problemen niet voor zoete koek te slikken. De vragen zijn als een sleutel die deuren opent waarvan je het bestaan niet vermoedde. Alsof je door een caleidoscoop kijkt en elke draai een nieuw patroon onthult. Wat mij betreft onmisbare scherpe vragen voor verfrissende inzichten die ik iedereen zou gunnen. Maar weet wel dat als het eenmaal in je systeem zit, je het moeilijk uit kunt zetten.

Thomas Martinelli is wetenschappelijk medewerker bij het Trimbos-instituut. Thomas werkte van september 2016 t/m juni 2023 als promovendus en onderzoeker bij Onderzoeksinstituut IVO.

Anne Goossensen

Proefschrift:

Opiate addicts in and outside of treatment; Different populations? (1997) [↗](#)

Huidig werk:

Hoogleraar aan de Universiteit voor Humanistiek, in de zorgethiek & informele zorg (zorgrelatie, presentie, compassionate communities)

Belangrijkste les:

Er is vaak trauma onder de verslaving aanwezig.

Renske Spijkerman

Proefschrift:

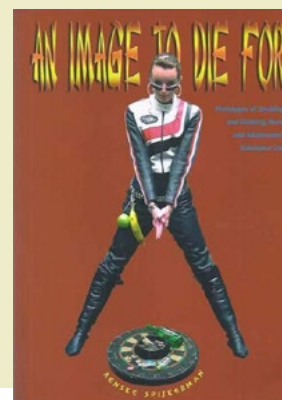
An image to die for: Prototypes of smoking and drinking peers and adolescents' substance use (2005) [↗](#)

Huidig werk:

Senior onderzoeker bij Parnassia Addiction Research Centre (PARC), onderzoeksinstituut van Parnassia Groep-Brijder Verslavingszorg. Ik houd me bezig met klinisch onderzoek naar verslaving bij jongeren en momenteel is dat o.a. de RECAP-study: een grote klinische trial naar de effectiviteit van contingentie management voor de behandeling van cannabisverslaving bij jongeren.

Belangrijkste les:

Bij het IVO ben ik als het ware 'opgegroeid'. Ik heb uitgebreid ervaring op kunnen doen met allerlei type onderzoek in verschillende contexten en op uiteenlopende thema's. Naast het plezier in het nadenken over en in het doen van onderzoek, heb ik via hen beter kennisgemaakt met de sociale psychologie, het belang van goede onderzoeksdesigns en de (on)voorspelbaarheid van menselijk gedrag.

Thomas Martinelli

Proefschrift:

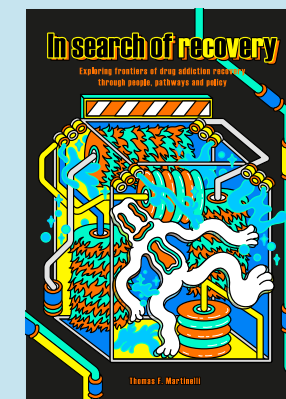
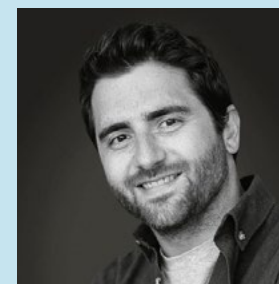
In search of recovery: Exploring frontiers of drug addiction recovery through people, pathways and policy [↗](#)

Huidig werk:

Onderzoeker in het Programma Drugs, monitoring en beleid bij het Trimbos-instituut

Belangrijkste les:

Als je niet weet wat mensen motiveert en welke obstakels ze tegenkomen als ze proberen te veranderen, is het bijna onmogelijk om een blijvend verschil te maken in wat ze doen.

De zoektocht naar een bewoners- adviesgroep

Margot Leegwater

Eind 2023 ontstond de wens om binnen Platform31-IVO een bewonersadviesgroep op te richten. Zowel IVO als Platform31 ontwikkelen kennis die nodig is voor het oplossen van maatschappelijke problemen: van leefbaarheid, woningtekort, bestaansonzekerheid tot verduurzaming. Maatschappelijke kwesties die mensen in een sociaal kwetsbare positie het hardst raken of waar ze zichzelf aan de zijlijn voelen staan. Wij betrekken ervaringskennis al in veel van ons onderzoek, maar willen bewoners structureel gaan betrekken onder het motto 'Niets over ons, zonder ons'.

Het idee is om een groep bewoners bij elkaar te brengen die in een moeilijke situatie zitten of hebben gezeten op het gebied van financiën, gezondheid, wonen, werken of op meerdere levensterreinen.

Onze inspiratie halen we uit een bestaande adviesgroep van de Universiteit Maastricht met mensen die van weinig geld moeten rondkomen. Deze werd door IVO's voormalige Chief Science Officer en Bijzonder Hoogleraar Gera Nagelhout enkele jaren geleden opge-

richt. Uit de blogs en verhalen van Gera over de Maastrichtse adviesgroep blijkt dat het bespreken van een onderzoek-idee, onderzoeksopzet of een vragenlijst heel nuttig is voor zowel de onderzoekers als de bewoners, die naast een financiële beloning ook veel voldoening uit hun adviesrol halen.

Overbewoning en onderzoeksmoeheid

De zoektocht naar deze bewoners, die voorjaar 2024 startte, blijkt niet zo

eenvoudig. Want, waar en hoe vind je zo'n bewonersgroep? Vanwege de Rotterdamse wortels van het IVO en van IVO-medewerkers was de gedachte eerst om het daar te zoeken. Zonder een directe ingang bij bewoners, een lokaal initiatief of een maatschappelijke organisatie bleek dit lastig. Ook gaf een Rotterdamse collega aan dat er in bepaalde kwetsbare wijken in Rotterdam 'onderzoeksmoeheid' is ontstaan doordat er regelmatig een beroep op de bewoners wordt gedaan.

“Met de keuze voor Laak krijgen we dus veel kwetsbaarheid in beeld.”

We verplaatsten onze focus naar de directe omgeving van ons huidige kantoor in de Haagse wijk Laak, waar een van onze medewerkers woont en bij een aantal wijkinitiatieven betrokken is. Deze wijk kent veel problemen: slechte woningen, overbewoning, overlast, armoede, weinig sociale cohesie en veel kwetsbaarheid, ook onder arbeidsmigranten, die maar liefst 50 procent van de bevolking in Laak uitmaken. Zoals een contactpersoon van een lokaal bewonersinitiatief het omschreef: “De overbewoning [door de vele arbeidsmigranten die in de wijk wonen] en de vluchtigheid maken dat de

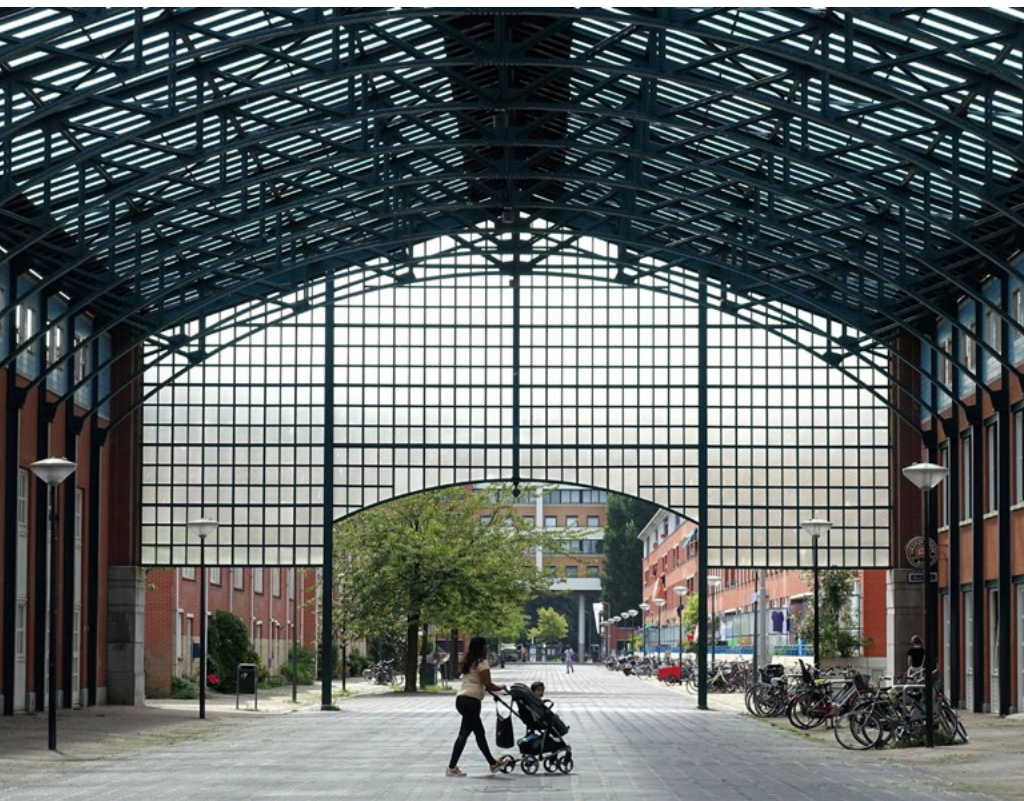
wijk uit elkaar valt, zowel letterlijk door het gebrek aan onderhoud, als figuurlijk.”

Met de keuze voor Laak krijgen we dus veel kwetsbaarheid in beeld, en bewoners die zich vaak niet gehoord voelen. Onze eerste insteek was om aan te sluiten bij een bewonersgroep die binnen Laak bezig is met verduurzaming. Toen we contact opnamen met de coördinator van deze groep schatte zij in dat de bewoners met andere dingen bezig zijn en niet per se warmlopen voor deelname aan een adviesgroep. Ze suggereerde een andersoortig initiatief in de wijk dat meer met leefbaarheid bezig is. Maar ook daar waren we waarschijnlijk niet aan het juiste adres: die groep bestaat uit bewoners die eigenlijk vrijwel allemaal betaald werk hebben en veelal actiever, jonger en gezonder zijn dan de gemiddelde Laakse bewoner. In contact komen met de echt kwetsbare bewoner is dan ook moeilijk omdat hij of zij zich niet bij dergelijke initiatieven aanmeldt, aldus deze coördinator.

“Niet meer bellen, maar op de fiets stappen.”

De wijk in

We besloten het over een andere boeg te gooien. Niet meer bellen, maar op

de fiets stappen en bij een paar lokale organisaties langsgaan om ons kort voor te stellen en te proberen om voor een later moment een afspraak te maken. Deze fietstocht bracht ons langs één van de drie wijkberaden die Laak rijk is. Daar troffen we het, de coördinator van het wijkberaad was in overleg met de lokale welzijnsorganisatie. We kregen het kaartje van de medewerker van een welzijnsorganisatie die aan tafel zat, en niet lang daarna gingen we bij deze opbouwwerker op de koffie. Dit gesprek gaf ons een goed beeld van de problematiek in de wijk en de manieren waarop een welzijnsorganisatie met bewoners in contact komt.

Halen, of ook brengen?

Uit dit gesprek bleek ook dat, net als in sommige Rotterdamse wijken, bewoners regelmatig wordt gevraagd om aan een bepaalde project deel te nemen, bijvoorbeeld het beheren van een 'Lief & Leed'-potje voor de straat. We leerden er ook twee belangrijke lessen: het welzijnswerk stimuleert en activeert vooral de eigen ideeën en initiatieven die er bij bewoners in een wijk, buurt of straat leven en bewoners uiten of organiseren zich pas als het onderwerp hen rechtstreeks raakt, zoals overlast of onveiligheid.

Onze insteek is die van wederkerigheid en luisteren naar bewoners, maar in de eerste plaats die van het ophalen van ideeën en adviezen. We willen gericht met bewoners in gesprek over bepaalde onderwerpen of over specifieke vragen. Tegelijk willen we de manier van werken niet vooraf bepalen, maar samen met de groep. Dat maakt het lastiger om met een duidelijk omlind verhaal te komen over wat we vragen, en wat we komen brengen. Kortom: we zullen samen met de groep moeten nagaan wat de groep hén zou kunnen brengen, en of wij onze professionele én persoonlijke kennis en ervaring met hen kunnen delen als de groep tegen bepaalde problemen aanloopt.

Onze gesprekspartner dacht volop met ons mee en stelde voor dat wij op korte termijn deelnemen aan 'Bakkie Laak'. Op een plein in Laak gaan vertegenwoordigers van twee woningcorporaties, de gemeente, de politie en de welzijnsorganisatie dan met bewoners in gesprek over hun vragen, zorgen en ideeën. Dit geeft ons de gelegenheid om ook met bewoners in gesprek te gaan en ze te polsen of ze geïnteresseerd zijn om ons te adviseren.

Leerproces

We zijn inmiddels ruim een half jaar verder en de zoektocht naar een bewonersgroep verloopt met horten en stoten. Het is een leerproces en we realiseren ons nu veel beter hoe moeilijk het is om bewoners te vinden die zich in een kwetsbare positie bevinden en tegelijkertijd in staat en bereid zijn om ons te adviseren. Ondanks deze belemmeringen hebben we goede hoop dat we bij Bakkie Laak een aantal bewoners kunnen enthousiasmeren en begin 2025 met een groepje onze bewonersadviesgroep kunnen opstarten.

Margot Leegwater

Noten

1. Jansen Lorkeers, L., 't Hooft, S., Lenkens, M., Wits, E. & Nagelhout, G. (2022). *Midden- en Oost-Europese werknemers in kwetsbare posities. Handvatten voor preventie en terugdringen van dakloosheid en verslaving*. Den Haag: IVO.
2. Zie voor de aanbevelingen van de commissie Roemer: Geen tweederangsburgers. Aanbevelingen om misstanden bij arbeidsmigranten in Nederland tegen te gaan | Rapport | [Rijksoverheid.nl](https://www.rijksoverheid.nl)
3. <https://www.abu.nl/app/uploads/2024/01/Arbeidsmigranten-in-Nederland-factsheet-ABU-NBBU-2023.pdf>
4. Dorenbos, R., Koelemaj, J., Van Klaveren, S., Mens, J., Hooyman, M. & Wits, E. (2024). *Reflectie op regeerprogramma en rijksbegroting: impact op steden en regio's*. Den Haag: Platform31. Geraadpleegd op 18-10-2024 van <https://www.platform31.nl/artikelen/reflectie-op-regeerprogramma-en-rijksbegroting-2025-impact-op-steden-en-regios/>
5. Ministerie van SZW (2023). *Drie jaar na Roemer: Jaarrapportage arbeidsmigranten 2023*. Geraadpleegd op 18-10-2024 van Drie jaar na Roemer: Jaarrapportage arbeidsmigranten 2023 | Rapport | [Rijksoverheid.nl](https://www.rijksoverheid.nl).
6. <https://www.binnenlandsbestuur.nl/sociaal/roemer-aanpak-arbeidsmigratie-nieuw-kabinet-dreigt-fout-te-lopen>
7. Waarvan 86% uit de EU of EVA-landen (EVA = Europees VrijhandelsVerdrag met daarin de landen IJsland, Liechtenstein, Noorwegen en Zwitserland).
8. <https://nos.nl/artikel/2540928-jaarlijks-duizenden-arbeidsmigranten-op-staande-voet-ontslagen-vaak-onterecht>; <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2024/10/10/kamerbrief-beantwoording-kamervragen-ongechtvaardigde-ontslagen-op-staande-voet-arbeidsmigranten-vlessector>.
9. Centraal Bureau voor de Statistiek. *Monitor brede welvaart 2022*. Geraadpleegd op 18-10-2024 van <https://www.cbs.nl/nl-nl/publicatie/2022/20/monitor-brede-welvaart>.
10. [Vanaf 1 januari 2025 volledige handhaving op schijnzelfstandigheid](https://www.rijksoverheid.nl/nieuwsbericht/2024/01/01/naaf-1-januari-2025-volledige-handhaving-op-schiinzelfstandigheid) | Nieuwsbericht | [Rijksoverheid.nl](https://www.rijksoverheid.nl). Zie voor de aanbevelingen van de commissie Roemer: [Geen tweederangsburgers. Aanbevelingen om misstanden bij arbeidsmigranten in Nederland tegen te gaan](https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2024/10/10/kamerbrief-beantwoording-kamervragen-ongechtvaardigde-ontslagen-op-staande-voet-arbeidsmigranten-vlessector) | Rapport | [Rijksoverheid.nl](https://www.rijksoverheid.nl).
11. Zie bijvoorbeeld Trouw (16-10-24). *Ondanks aanslagen en protest wil Westland dat dorp voor honderden arbeidsmigranten er komt*. Geraadpleegd op 23-10-2024 van <https://www.trouw.nl/binnenland/ondanks-aanslagen-en-protest-wil-westland-dat-dorp-voor-honderden-arbeidsmigranten-er-komt-b953e7a2/>
12. <https://www.platform31.nl/artikelen/omgaan-met-weerstand-tegen-flexwonen/>
13. Adviesraad Migratie (24 april 2024). *Bevordering internationale samenwerking op basis van bredere migratiepartnerschappen rondetafelgesprek Tweede Kamer*. Geraadpleegd op 18-10-2024 van <https://www.adviesraadmigratie.nl/actueel/nieuws/2024/04/24/position-paper-bevordering-internationale-samenwerking-op-basis-van-bredere-migratiepartnerschappen--tk-rondetafelgesprek>
14. CPB (2024). *Beschouwing Sociaal Economisch Plan 2024*. Geraadpleegd op 18-10-2024 van [Beschouwing Centraal Economisch Plan 2024 \(cpb.nl\)](https://www.cpb.nl/publicatie/beschouwing-sociaal-economisch-plan-2024).
15. <https://www.gemeente.nu/sociaal/werk/hulp-bij-verbeteren-positie-arbeidsmigranten/>
16. Van der Velden, J. (2022). *Gemeente Molenlanden werkt samen met lokale marktpartijen om tot gewenste huisvesting voor arbeidsmigranten te komen*. Geraadpleegd op 28-10-2024 van <https://www.platform31.nl/artikelen/gemeente-molenlanden-werkt-samen-met-lokale-marktpartijen-om-tot-gewenste-huisvesting-voor-arbeidsmigranten-te-komen/>
17. Van Broekhoven, J. & Louwes, R. (2021). *Handreiking huisvesting van arbeidsmigranten Een hulpmiddel op het terrein van ruimtelijke ordening*. Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en Rho Adviseurs. Geraadpleegd op 28-10-2024 van <https://www.volkshuisvestingnederland.nl/documenten/publicaties/2022/10/10/handreiking-huisvesting-van-arbeidsmigranten>
18. <https://aandeslagmetdeomgevingswet.nl/>
19. <https://iplo.nl/regelgeving/instrumenten/omgevingsplan/nieuwe-regels-opstellen-omgevingsplan/regels-omgevingsplan-gevolgen-gemeentelijke/>
20. Barendregt, C. & Martinelli, T. (2023) *Evaluatie Ervaring in huis: werken met ervaringsdeskundigen huiselijk geweld*. Den Haag: IVO.

Colofon

Uitgave:

Platform31 en IVO

Den Haag, november 2024

Met dank aan: Chafika en Mieke (Ervaring in Huis)

Fotografie:

Pagina 8: Frans Blok / Shutterstock.com

Pagina 19: Old Town Tourist / Shutterstock.com

Pagina 26: 4kclips / Shutterstock.com

Redactie: Platform31 en IVO

Vormgeving: Gé grafische vormgeving

Platform31

Bestuurders, beleidsmakers, professionals, inwoners en ondernemers zoeken oplossingen voor complexe vraagstukken in stad en regio. Hoe komen we tot een inclusieve en duurzame samenleving? Met voldoende woningen in een passende omgeving. Waar een innovatieve overheid en economie bijdragen aan brede welvaart. Om tot toekomstbestendige oplossingen te komen, brengen we partijen bij elkaar en onderzoeken we maatschappelijke opgaven in samenhang. We signaleren trends en verbinden beleid, praktijk en wetenschap. Zo komen we samen tot een aanpak waar bestuurders en uitvoerders direct mee aan de slag kunnen. De oplossingen houden we niet voor onszelf: iedereen profiteert mee van de resultaten.

Postbus 30833, 2500 GV Den Haag

www.platform31.nl

Hoewel grote zorgvuldigheid is betracht bij het samenstellen van dit magazine, aanvaarden Platform31 en de betrokkenen geen enkele aansprakelijkheid uit welke hoofde dan ook voor het gebruik van de in deze publicatie vermelde gegevens. Alles uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar worden gemaakt mits de bron wordt vermeld.

PLATFORM31
kennis en netwerk voor stad en regio

Onderzoek
naar welzijn,
zorg &
verslaving